

ההרצאה השנתית לזכרו של ג'וזף (באדי) סטרליין

24 במרס 2002

האם תיתכן פשרה היסטורית בין ישראל והפלסטינים?

פרופ' שלמה אבינרי

לשאלה, האם תיתכן פשרה היסטורית בין ישראל והפלסטינים יש לדעתי שתי תשובות - "כן" ו"לא" עכשיו. "הרצאה זו עוסקת במתח שבין שתי התשובות האלה. אין כל ספק, שכל המאמינים באפשרות של פשרה ופיוס - בישראל, בקרב הפלסטינים ובאומות העולם - סבורים שיש נוסחה אחת בלבד: שתי מדינות, שני עמים, מדינה אחת לעם אחד. מצב של שתי מדינות לעם אחד אינו בגדר פשרה. מדינת ישראל כמדינה יהודית מבטאת את חזון הציונות, שבבסיסו עומדת זכותו של העם היהודי להגדרה עצמית. מדינה פלסטינית מבטאת את זכותו של העם הפלסטיני להגדרה עצמית ואת חזון הממלכתיות והעצמאות שלו. עם זאת, בחינה מפוכחת של האירועים שהתרחשו בעיקר מאז אוקטובר 2000 מובילה למסקנה, שהפלסטינים אינם מוכנים לפשרה ההיסטורית של קבלת קיומה של מדינת ישראל. אשמח להיווכח שזוהי טעות, אך ככל שאני קורא את אירועי השנתיים האחרונות - בניסיון לקרוא אותם לקולה מבחינת הפלסטינים - אני משוכנע שההנהגה הפלסטינית, לא רק יושב-ראש הרשות הפלסטינית יאסר ערפאת, אלא הפלסטינים ככלל, אינם מוכנים לפשרה הזאת.

על אי הנכונות להגיע לפשרה אפשר ללמוד באמצעות בחינת המשא-ומתן בקמפ דייוויד ביולי 2000 ולאחר מכן בטאבה בינואר 2001. בין אם מסכימים עם ההצעות שהעלה ראש הממשלה דאז, אהוד ברק, ובין אם מתנגדים להן; בין אם סבורים שהאסטרטגיה שלו היתה נכונה והטקטיקה שלו היתה לא נכונה; ובין אם סבורים שהן האסטרטגיה והן הטקטיקה היו לא נכונות - בכל מקרה ברור, שברק היה ראש הממשלה הראשון, שאמר בריש גלי, כי הוא מסכים להקמת מדינה פלסטינית. הן התומכים בהסכמי אוסלו והן המתנגדים להם ידעו, כי יישומם יוביל למדינה פלסטינית. שתי העמדות לגיטימיות, אבל יש לזכור את הנקודות הבאות:

- הן רבין והן פרס - חתני פרס נובל לשלום - לא אמרו במפורש, שהם מקבלים את קיומה של המדינה הפלסטינית, וברק אמר זאת בפה מלא.
  - שום ראש ממשלה לפני ברק לא הביע נכונות לנסיגה של ישראל מ-95%-90% משטחי הגדה המערבית ורצועת עזה.
  - ברק היה הראשון שהביע נכונות לפנות 20-35 התנחלויות או יישובים יהודיים ברצועה ובגדה, ולפנות בין 20,000 ל-35,000 יהודים מתוך 170,000-180,000 היושבים בהתנחלויות. כאשר ברק אמר את הדברים האלה, בתהליך המורכב הזה של קיץ 2000, הוא איבד תחילה שותפים פרלמנטריים, ובסופו של דבר, את הרוב הפרלמנטרי שלו, אבל הוא המשיך בדרכו משום שהאמין שהדבר אפשרי. בין אם זו היתה אמונת הבל ובין אם אמונת אמת - הוא האמין בדרכו והמשיך בה.
  - ברק הסכים, תמורת 5%-7% של שטחי הגדה והרצועה, אשר לא יוחזרו לפלסטינים, להעביר לרשות המדינה הפלסטינית שטחים מתחומי הקו הירוק - חולות הלוצה. ההצעה הזאת לא רק שלא הועלתה אי פעם על-ידי ראש ממשלה לפניו - היא אף לא הועלתה מעולם בדיונים.
  - בניגוד לכל ראשי הממשלה הקודמים, שהמנטרה שלהם היתה, כי ירושלים היא בירת ישראל, שחוברת לה יחדיו, הסכים ברק לחלוקת ירושלים. הוא היה מוכן לחלוקת הריבונות בהר הבית.
  - ברק היה מוכן, בלי לקבל את העיקרון של זכות השיבה, להתמודד עם שובם של מספר מוגבל של פליטי 1948, במסגרת הומניטרית, לתחומי מדינת ישראל. המחשבה, שתהיה ממשלה ישראלית שתציע הצעה נדיבה יותר, גובלת באי-רצינות.
- המשמעות של תשובת הפלסטינים היתה, כי הם תובעים דיון לא בתוצאות הכיבוש של 1967 אלא בתוצאות של 1948 - וזהו סדר-יום שונה לחלוטין. כמו כן החליטה ההנהגה הפלסטינית על חזרה לדרך האלימות לאחר שהתנפץ המשא-ומתן - תחילה בקמפ-דייוויד, ולאחר מכן בטאבה. זאת על אף שהתחייבה בהסכמי אוסלו, כי אם יהיו חילוקי דעות הם ייושבו במשא-ומתן ולא באלימות.

באשר לביקורו של חבר הכנסת אריאל שרון, שהיה אז ראש האופוזיציה, בהר הבית – לא ניתן לדעת האם הביקור הצית את אש המלחמה שבה פתחו הפלסטינים, או שזו היתה פורצת ממילא. ואולם, אם כתוצאה מהביקור היו מהומות במשך יומיים-שלושה, ניתן היה להבין זאת פוליטית, אבל לא אלה פני הדברים. מאז הביקור בהר הבית חזרו הפלסטינים להשתמש בטרור כמכשיר פוליטי ומדיני, והם אומרים במפורש: אם לא נקבל ויתורים, לא נוכל להימנע מטרור.

אין לי ספק, שהפלסטינים אינם רוצים להרוג את כל הישראלים, אבל הם מקבלים את הטרור כדרך למאבק פוליטי. איני מקבל את הטענה שזוהי דרך המאבק של תנועות לשחרור לאומי. אלה מאיתנו, השייכים לצד מסוים במחנה הציוני, גינו את הטרור היהודי נגד בריטים ונגד ערבים, אף כי תמכו במאבק לשחרור לאומי. מלחמה לשחרור לאומי היא מטרה; טרור הוא אמצעי, והוא מגונה. כשם שגינינו את הטרור במחננו, אני מצפה שהפלסטינים יגנו אותו. אין לי ספק, שערפאת, מנהיגי הרשות הפלסטינית וראשי מנגנוני הביטחון של הרשות אינם שולטים בכל מתאבד או בכל היחידות ובכל המיליציות. זהו טיבן של מיליציות, שאין שולטים בהן. וכאשר ערפאת אומר, שהוא עושה מאמצים, אבל אינו יכול לשלוט בכך במאה אחוזים, אני מקבל זאת לקולה. ואולם, ההנהגה הפלסטינית משדרת מסר שונה כאשר מתרחש פיגוע טרור. לעיתים הם מגנים את הפיגוע, אך לא מכנים אותו טרור. אין זה עניין סמנטי בלבד. לעיתים הם מגנים אותו ככל מעשה טרור, כולל טרור של מדינה. כלומר, כאשר הם מגנים את הטרור, הם מגנים באותה הזדמנות גם את ישראל.

תופעה נוספת שמטרידה אותי היא ההתייחסות של הפלסטינים לגופות המתאבדים המועברות אליהם, כדי שייקברו קבורה אנושית. הפלסטינים עורכים להם הלוויות ממלכתיות, עם משמר כבוד של המשטרה או של כוחות הביטחון. הם מוכרזים כ"שאהידים" וכגיבורי פלסטין, ומשפחותיהם מקבלות פנסיה מיוחדת. למחרת הלוויה יוצאים פקסים לכל בתי-הספר, ובהם מתוארים קורות החיים של המתאבד ומעשיו, כדי ללמד את הילדים "כזה ראה וקדש". לתופעה הזאת שום מדינה אינה יכולה להסכים, ואת זה אנחנו צריכים לומר לעצמנו, לפלסטינים ולאומות העולם. בהיבט הזה ניתן לומר, שערפאת הוא התלמיד הטוב ביותר של קלאוזביץ במזרח-התיכון. ערפאת סבור, כי הטרור הוא המשך הדיפלומטיה בדרכים אחרות, וכי הדיפלומטיה היא המשך הטרור בדרכים אחרות.

נושא מרכזי בטאבה היה זכות השיבה. יוסי ביילין אמר לאחרונה, שבטאבה היינו "כל-כך קרובים" להסכם בעניין זכות השיבה, או הפליטים. אך צר לי לומר כי ביילין אינו דובר אמת. בימים האחרונים של המשא-ומתן בטאבה הוגש נייר עמדה פלסטיני והוגש נייר עמדה ישראלי. כדי לדייק, זה נקרא Non paper, כי זה היה לא פורמלי. אין המדובר בהצהרה שניתנה באסיפת עם בפני אוכלוסייה פלסטינית, אלא במסמך שהגישו הפלסטינים כנקודת פתיחה - וזה לגיטימי - למשא-ומתן של פשרה. נייר העמדה אינו הנרטיב ההיסטורי שלהם, כפי שהם מספרים אותו לעצמם, אלא זה שעליו הם ביקשו מישראל לחתום. להלן תרגום לעברית של נייר העמדה שהוגש על-ידי הפלסטינים בטאבה:

ישראל מבינה את אחריותה המוסרית והמשפטית להגלייתם בכפייה של התושבים והאזרחים הפלסטינים, לנישולם מרכושם במלחמת 1948 ולמניעת הפליטים מלשוב לבתיהם, בהתאם להחלטת העצרת הכללית של האומות המאוחדות, מס' 194. ישראל נושאת באחריות לבעיית הפליטים. כל הסדר צודק לבעיית הפליטים, בהתאם להחלטת מועצת הביטחון 242, צריך להוביל ליישום החלטת העצרת הכללית מס' 194.

זכות השיבה: בהתאם להחלטת העצרת הכללית 194, לכל הפליטים הרוצים לשוב לישראל ולחיות בשלום עם שכניהם, יש זכות לעשות כן. כל פליט יממש את זכותו לשיבה, בדרכים שנקבעו בהסכם.

הפליט הפלסטיני הוא כל פלסטיני/ת שמנעו ממנו/ממנה, מלשוב לביתו/ביתה, לאחר 29 בנובמבר 1947, וזאת מבלי לצמצם את המשמעות הכללית של המונח "פליט". המלה "פליט" בהסכם הזה כוללת את צאצאי הפליט/ה ואת בעליהן/נשותיהם. בלי לצמצם את המשמעות הכללית של המושג

"פליט", כל האנשים הרשומים אצל אונרוו"א, סוכנות האו"ם לפליטים, הינם פליטים על-פי הסכם זה.

בהמשך הציעו הפלסטינים תשלום פיצויים והקמת ועדה, שתקבע את זכויותיהם של הפליטים - מתי וכיצד ישובו. על-פי הצעתם, הוועדה תהיה מורכבת מנציגים של האו"ם, ובכלל זה אונרוו"א, ארצות-הברית, מדינות ערב המארחות, האיחוד האירופי וקנדה. כלומר, יהיו חברות בה כשלושים מדינות, ובהן ישראל. כמו כן נאמר בהצעה: "השבת הפליטים למולדתם תיעשה בהתאם להחלטתם האישית הרצונית ותבוצע באופן שישמור על האחדות המשפחתית."

במילים אחרות, תביעת הפלסטינים היא לאפשר לכל הפליטים ולצאצאיהם, לפי הרישומים באו"ם ולפי קביעת הוועדה הזאת, לשוב למדינת ישראל. זו היתה עמדת הפלסטינים – אין המדובר בחלום, או בדברים שערפאת לחש באוזני הפליטים כדי לרצותם. על זה התבקשה מדינת ישראל לחתום. להערכתנו, אם חלילה ישראל היתה נכבשת במלחמה על-ידי הפלסטינים, זו היתה דרישתם. זוהי תביעת הניצחון המוחלט של הפלסטינים.

זו היתה דרישת הפלסטינים כשבילין אמר "אנחנו היינו כל-כך קרובים." איני יודע מה חמור יותר - המסמך הזה או ה-Non paper הישראלי, שהוגש על-ידי בילין ב-23 בינואר - שבועיים לפני הבחירות - בטאבה. יתר על כן, אם היו הצדדים מתקרבים לכדי הסכם, נוסחו, יש להניח, היה מעין פשרה בין המסמך הפלסטיני לבין המסמך הישראלי, ולא הנוסח הישראלי במלואו.

בסעיף 1 של המסמך הישראלי נאמר כי בעיית הפליטים הערבים היא מרכזית ביחסי הישראליים והפלסטינים. הפתרון המקיף והצודק שלה הכרחי ליצירת שלום אמיתי ומוסרי.

לעומת הנרטיב הפלסטיני, הציע בילין את הנרטיב הישראלי הבא: "מדינת ישראל מביעה את צערה הכן על הטרגדיה של הפליטים הפלסטינים, סבלם והאובדן שלהן, ותהיה שותפה פעילה בניסיון לשים קץ לפרק האיום הזה, שהחל לפני 53 שנים."

"The state of Israel, solemnly expresses its sorrow for the tragedy of the Palestinian refugees, their suffering and losses, and will be an active partner in ending this terrible chapter, that was opened 53 ago".

לאחר מכן מופיע קטע הרבה יותר חמור: "מדינת ישראל המוקמת מצאה את עצמה במלחמה ובשפיכות דמים ב-1948-1949, שגרמו לקורבנות ולסבל בשני הצדדים, כולל עקירתה ופיזורתה של האוכלוסייה האזרחית הפלסטינית, שהפכה לפליטים.

The displacement and dispersion of the Palestinian civilian population, who became refugees.

זה אינו נוסח פלסטיני מתון, זה הנוסח של ישראל. בנוסח הזה לא הזכרו סירובם של הערבים לקבל את החלטת האו"ם על החלוקה, התקפת ערביי ארץ-ישראל על יהודי ארץ-ישראל ופלישת צבאות ערב. לזכותו של בילין ייאמר, כי במסמך לא דובר על "זכות השיבה" אלא על "בעיית הפליטים". בהמשך

נכתב, כי בפני הפלסטינים יעמדו חמש אופציות, ולכל פליט תהיה זכות להגיש בקשה לכל אחת מהן:
א. חזרה למדינת ישראל. לא נקבע כמה פליטים יוכלו לשוב, אבל נקבע, שיהיה מספר מרבי שייקבע בהסכם. כלומר לא לכולם תהיה זכות לשוב למדינת ישראל, אבל ייקבע מספר מוסכם.

ב. חזרה לאותו שטח של ישראל שישראל מציעה לפלסטינים בעסקת חילופי שטחים - באזור חלוצה.
ג. חזרה לשטחה של מדינת פלסטין.

ד. שיקום במדינות ערב המארחות כעת את הפליטים.

ה. הגירה למדינות אחרות.

בנוסח הישראלי שהוצע על-ידי בילין נאמר גם, כי בגבולות המספר המוסכם של אלה אשר ישובו לישראל, תוענק עדיפות לפליטים החיים כיום בלבנון תוך ציון שלמדינת ישראל אחריות מוסרית לפתרון המהיר של מצוקת הפליטים במחנות בצברה ובשתילה. כן צוין, כי תוקם קרן בין-לאומית לשיקום הפליטים, וכי התורמים העיקריים לה יהיו "הקהילה הבין-לאומית וישראל." לא הזכרו מדינות ערב, לא ערב-

הסעודית ולא כוויית, למשל. יתרה מזו: המדינות שאירחו עד כה את הפליטים, והשאירו אותם במצבם הנוכחי, יקבלו פיצויים מן הקרן, שישראל תהיה אחת התורמות לה, תמורת ההוצאות שהיו להן בגין אירוח הפליטים למעלה מחמישים שנה.

מתעוררת השאלה: מה היה קורה אילו ההצעה היתה מתקבלת, והיה נקבע בה מספר קרבי של פליטים, נניח 100 אלף, שהיו יכולים לחזור למדינת ישראל; ואולם, כל הפליטים, שמספרם מגיע לפי נתוני אונררו"א ל-4-5 מיליון, היו בוחרים באופציה הראשונה. מובן, שההסכם לא היה יכול להתממש מבחינה פוליטית, והיה צריך לדון בו מחדש.

לכן לא היינו "קרובים כל-כך", אפילו לפי הנוסח של ביילין. יש לזכור, שאת ההצעה הזאת דחו הפלסטינים. הם לא דרשו זכות שיבה ל-250 אלף, או ל-500 אלף פליטים, והתמקחו על המספר, שכן ברור כי אנו לא עוסקים ב-1967, אלא ב-1948. הדבר גם בא לידי ביטוי בספרי הלימוד הפלסטיניים בהם מכחישים כל זיקה היסטורית יהודית לארץ ישראל. מובן, שלא ניתן לצפות מהפלסטינים לאמץ את הנרטיב הציוני, אבל אין הם יכולים להתעלם ממנו. לדוגמה, שגריר ארצות-הברית לשעבר בישראל, מרטין אינדיק, ניסה להסביר את גבולות יכולת הוויתור של ישראל בנוגע להר הבית בציינו, ששם היה בית המקדש. אך ערפאת אמר לו, שהוא יודע היכן היה בית המקדש - בשכם. כלומר, הוא יודע משהו מהתנ"ך, הוא יודע על המקדש השומרוני, ונוח לו לחשוב שבשכם היה בית המקדש. כאמור, אין לדרוש מן הצד האחר לאמץ את הנרטיב הציוני, גם אנו לא מאמצים את הנרטיב שלו. אך חייבים לגלות רגישות להשלכות הפוליטיות של הנרטיב של האחר. אי אפשר להיות אטומים לעובדה שיש כאן סיפור יהודי, שיש להתמודד עמו גם אם לא מקבלים אותו.

אשמח להתבדות ולגלות שהפלסטינים מוכנים לנהל משא-ומתן רציני תוך קבלת מדינת ישראל ותוך נכונות להתמקח על מספר השבים אליה, מבלי להתעקש על זכות השיבה ועל בקשת סליחה על ידי ישראל בשל תוצאות 1948. אי אפשר לבקש סליחה בנרטיבים היסטוריים.

איני רואה שנכונות כזאת למשא ומתן רציני קיימת מצידם. והשאלה היא מה על ישראל לעשות בנסיבות אלו? בישראל קיימת כיום ממשלה, שיש לה שני מובילים, והדרך של שניהם לא צלחה. אריאל שרון נבחר לראשות הממשלה לאחר הכישלון הנורא של אהוד ברק בקמפ דייוויד ולאחר מכן בטאבה; כישלון נורא שאני מצר עליו. שרון הבטיח, שיביא שלום וביטחון, ואולם בשנה האחרונה נהרגו יותר יהודים ממעשי טרור מאשר בכל שנה קודמת מאז 1967. גם המכות בפלסטינים בשבועות האחרונים לא עצרו את הטרור. אנחנו נכשלים הן במלחמה בטרור והן במלחמה על תדמיתנו. כאשר הטנקים של ישראל נכנסים לשכם, הם אינם מחסלים את הטרור, אבל פוגעים קשות בתדמית של מדינת ישראל. מראית העין היא לא כל האמת אבל היא לא לא-אמת. התפיסה שניתן להכות באויב עד שיאמר "רוצה אני", הוכיחה את עצמה כלא מוצלחת.

גם הקו של שמעון פרס, המנסה לחזור לאוסלו, אינו עובד. המשא-ומתן יתפוצץ שוב גם אם נשב מחר לשולחן הדיונים ותושג שביתת-נשק. זאת, בשל עמדת הפלסטינים בנושאים המרכזיים האלה. התומכים בתהליך אוסלו בצד הישראלי חשבו, כי מדובר בפשרה היסטורית, אבל המהלך הזה מיצה את עצמו. איני רואה את הדינמיקה שתוביל עתה את הפלסטינים לעמדות שיש בהן נכונות רבה יותר לפשרה היסטורית - לא על המקום שבו יעבור קו הגבול, אלא על הדברים המהותיים - מזו שהיתה להם בקמפ דייוויד או בטאבה.

הסטטוס-קוו הקיים כיום הוא בלתי אפשרי מבחינות אנושיות, מוסרית וביטחוניות. לדעתי, ערפאת אינו רוצה מדינה פלסטינית; הוא היה יכול לקבל אותה, אם כי לא בתנאים אידיאליים, בקמפ דייוויד. אי-אפשר לדון אדם על-פי סתרי ליבו, אבל על-פי התנהגותו נראה, כי ערפאת היה רוצה ש-18 השנים הבאות שלנו יהיו כמו 18 החודשים האחרונים. לכן, להערכתי, אין לישראל היום שותף למשא-ומתן, ועליה לקבל שורה של החלטות - כואבות לישראל, וכואבות יותר לפלסטינים - באופן חד-צדדי.

במונחים פוליטיים המדובר בהיפרדות חד-צדדית. ברצוני להבחין בין היפרדות והפרדה. הפרדה היא מה שצד א' עושה לצד ב', והיפרדות היא מה שצד א' עושה לעצמו. אנחנו נפרדים - לא מכל השטחים

הכבושים, אלא ממרביתם. ישראל תקבע את מה שקיוותה להגיע אליו במשא-ומתן – קו גבול. כיום מדינת ישראל היא אולי המדינה היחידה בעולם שאין לה גבולות בכל צדדיה. יש לה קווי גבול עם לבנון, עם ירדן ועם מצרים, אבל אין גבול עם השטחים של הפלסטינים, שהם מקור המלחמה, השנאה והטרור. קל מאוד לעבור מרמאללה לרחוב יפו בירושלים או מטול כרם לנתניה או לתל-אביב. המחסומים הקיימים אינם יעילים וגורמים להשפלת הפלסטינים, ולעיתים החיילים במחסומים הופכים לקורבנות.

אנחנו צריכים גבול. גבול פירושו, שאין עוברים אותו. כמו בינינו לבין סוריה, שאינו גבול בין-לאומי מוכר. בגדה המערבית זה הרבה יותר קשה, אבל המטרה היא להגיע למצב שבו "הם שם, אנחנו פה", ולא "הם שם, אנחנו פה ואנחנו שולטים עליהם". יש מדינת ישראל ויש משהו שאיננו מדינת ישראל. יש להסביר את העניין גם לישראלים ששכחו זאת לאחר 1967 וגם לפלסטינים. בבואם לעבודה בישראל כשהם מצוידים באישורי עבודה, הפלסטינים ממשים כל יום, לשיטתם, את זכות השיבה. על-פי תפיסתם, קיימת מדינה אחת – על אף המחסומים – בבחינת "זו שלנו, זו גם כן". יש להיות מודעים לכך. זו הסיבה להתנגדות העיקשת של הפלסטינים ולאומים על תגובתם במקרה של הפרדות חד-צדדית, שכן פירושו של הדבר הוא, שיהיו כאן שתי מדינות.

אם אינני טועה, בכל פיגועי ההתאבדות ב-18 החודשים האחרונים לא היה מקרה אחד בתחומי מדינת ישראל של מפגע שבא מרצועת עזה. הפגיעות שם הן בהתנחלויות הישראליות ובמוצבי צה"ל. כל המפגעים המתאבדים באים מתחומי הגדה המערבית, על אף שההנהגה הרוחנית – הן של החמאס והן של הג'יהאד האיסלאמי – נמצאת ברצועת עזה. הסיבה לכך פשוטה: הודות לגדר, על אף שהיא פרימיטיבית, קשה להגיע מרצועת עזה למדינת ישראל. מתחומי הגדה, המעבר פשוט וקל. לכן יש להקים מחסום פיזי. גבול, לא מחסום דרכים.

כדי להקים גבול אין מנוס מפינוי של כ-30 אלף מתנחלים מעשרות יישובים. מדובר ביישובים מבודדים, שאין להם כל זכות קיום, ושלעיתים מועסק באבטחתם גדוד שלם. איני בטוח שאי-אפשר לשכנע את הציבור הישראלי בכך, שאם אנחנו רוצים להיות בטוחים ברחובותינו במדינת ישראל יש לפנות 30 אלף מתנחלים ולהשאיר 150 אלף. לטענה של המתנחלים, כי הם נשלחו להתנחלויות על-ידי מדינת ישראל אפשר לענות, כי אם הם רואים את עצמם כחיילים של המדינה, עליהם לנהוג כחיילים ולחזור כאשר הם מקבלים הוראה לעשות זאת. מדינת ישראל, ששלחה אתכם, תחזיר אתכם. על המדינה להבטיח למתנחלים המתפנים פרנסה בכבוד ושיכון חלופי. זה לא פשוט אבל זה אינו בלתי-אפשרי.

מובן, שהגבול לא יבטיח ששום מחבל לא יעבור, אבל הוא יקשה על כך באופן ניכר. משמעות נוספת של צעד כזה היא אפס עובדים פלסטינים בישראל. לא יהיו יוצאים מן הכלל עם אישורים מיוחדים, מכיוון שיהיה צורך לבדוק את האישורים וניתן יהיה לזייף אותם. כך תימנע גם ההשפלה במחסומים. כמו כן לישראל לא תהיה מחויבות לדאוג לפרנסתם של הפלסטינים. דווקא מחברי הליברלים אני שומע לעתים הד של עולו של האדם הלבן (the white man's burden) על מחויבותנו לפרנסתם של הפלסטינים. כל עוד הם במצב של כיבוש על ישראל מוטלת האחריות – הן המוסרית, הן הפוליטית והן מבחינת החוק הבינ-לאומי – לדאוג לפרנסתם. אבל אם אנחנו ניפרד מהם, לא תהיה מחויבות להם יותר מאשר לאנשים אחרים שמצבם קשה בלבנון, בסוריה ובמצרים ובכל מקום בעולם. איני מקבל את הטענה, שאם הם יהיו מחוסרי עבודה הם יידחפו לחמאס. אם הרציונליות הכלכלית הייתה מניעה את מרבית הפלסטינים, הם לא היו פותחים במלחמה האחרונה, שהרי זו פגעה בפועלים האלה. לא שמעתי שהם התקוממו נגדה. ההצטרפות לחמאס אינה נובעת מחוסר עבודה אלא מן האמונה, ההסתה, השקפת העולם ואי-הנכונות לקבל את מדינת ישראל. לאחר ההפרדות החד-צדדית יהיה על הפלסטינים לפתור בעצמם את הבעיות הכלכליות שלהם בסיוע העולם הערבי. את התביעה בעניין הזה יש להפנות אל ערב-הסעודית. במקום לשאול מה יש ביוזמה של ערב-הסעודית יש לשאול אותם מה הם מוכנים לעשות למען שיקום הפלסטינים. זוהי אחריות על בסיס הסולידריות הערבית. מותר לנו, כיהודים שיודעים משהו על סולידריות, לומר את זה גם לזולת.

ההפרדות החד-צדדית לא תפתור לחלוטין את בעיית הטרור, אבל להערכתך, היא תשפר את המצב הקיים היום. אם הקושי לעבור מן הגדה המערבית יהיה דומה לזה של המעבר מרצועת עזה, צפויה ירידה

חדה מאוד בטרור. כתוצאה מכך ייתכן שערפאת והרשות הפלסטינית יכריזו שוב על עצמאות (הם כבר הכריזו על כך פעמיים). לדעתי, מבחינה נורמטיבית יש לפלסטינים זכות להגדרה עצמית וזכות למדינה עצמאית, ולנו אין זכות להמשיך בכיבוש. אם כי בירושלים, בשל מצבה המסובך, יש להשאיר בינתיים את המצב כמו שהוא. עדיף היה, שההכרזה על מדינה פלסטינית תהיה במסגרת הסכם עימם, אך הדבר אינו מתאפשר. אין בכוונתי לומר, שעל ישראל לכפות עליהם הקמת מדינה, אבל אם זו תהיה תוצאת ההיפרדות, אני אברך על כך.

להקמת מדינה פלסטינית יש גם יתרון פרקטי. במצב הקיים, גם אם משרד החוץ הישראלי מוחזה בכל פעם ששר החוץ הבריטי מכנה את ערפאת "נשיא" ולא "יושב-ראש", מדינת ישראל אינה יכולה להשלות את עצמה: ערפאת הוא נשיא פלסטין עבור הפלסטינים, עבור כל מדינות הליגה הערבית, וכל מדינות האיחוד האסלאמי ועשרות המדינות שמכירות בפלסטין. עבור ישראל הוא ראש רשות אוטונומית, ונוסף על כך הוא נתפס כלוחם שחרור וכטרוריסט. כיום הוא נהנה מכל העולמות. כאשר הוא יהיה נשיא מדינת פלסטין, הוא אמנם לא יהפוך לאוהד ישראל ולא ישנה את עמדותיו, אבל יאלץ לעשות את מה שהוא כנראה לא רוצה לעשות - להיות אחראי לעמו בסיטואציה לא פשוטה. וכאשר אתה אחראי לעם - ומי כנשיא סוריה יודע זאת - יש הבדל בין רטוריקה ומציאות. אחריות מובילה גם למידת-מה של ריסון. רוסו אמר פעם, שצריך לכפות על אנשים להיות חופשיים. איש אינו מציע לכפות על ערפאת את נשיאות פלסטין, אבל ברמה הפרגמטית, אם זו תהיה התוצאה, אני חושב, שישראל גם תצא נשכרת מכך.

נוח להמשיך במנטרות של תקינות פוליטית, כמו "די לכיבוש", "נחזור לשולחן הדיונים", ולזכות לטפיחות על השכם של החברים מימין ומשמאל, אבל צריך להיות ריאליים ואחראיים. עת צרה היא ליעקב, ועלינו להתעלות מעל לחילוקי הדעות הפוליטיים. להצעה ששירטטתי את קוויה הכלליים - וכמובן שאיני היחיד בנושא הזה - יש קווים ניציים ויוניים. היא קשה לפלסטינים וקשה לישראלים. היא כפייתית כלפי הפלסטינים, אבל היא לא כובשת. היא קשה בוודאי לגבי המתנחלים שיהיה צורך לפנותם, ואני סבור שיש לגלות אמפתיה כלפיהם, ולא דווקא כלפי הפלסטינים בלבד. אחת הסיבות לכך היא, שאנחנו נזדקק להסכמתם של המתנחלים. רצוי לפנותם לא בכוח הנשק, אבל אם לא תהיה ברירה, יהיה צורך להשתמש בנשק.

זוהי תוכנית קשה, אבל אם נגזר עלינו, שיש לנו ממשלה דו-ראשית, אזי יכולה להיות בכך גם ברכה. לא היוונים ולא הניצים יאהבו את המתווה הזה, אבל זוהי דרך הביניים. אולי הודות לממשלת האחדות יצא מתוק מעז. את המתווה שהוצג כאן לא תבצע ממשלה של הימין מכיוון שלא תרצה בכך. ממשלה של השמאל לא תבצע אותו מכיוון שלא תוכל לממשו. אולי לא ניתן לצפות לישועה מממשלת האחדות, אולם ייתכן כי, תוכל להקל על המצוקה שבה אנחנו חיים.